

РОЗДІЛ II

ТЕХНОЛОГІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

УДК 378.147

ПРАСОЛ Н. О.

м. Миколаїв, Україна

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

У статті висвітлено сутність індивідуалізації професійної підготовки майбутнього вчителя як засіб формування педагогічної майстерності.

Ключові слова: професійна підготовка, індивідуалізація професійної підготовки, індивідуальність, індивідуальний підхід.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Освіта нині розглядається як сфера людинотворення, яка в цілісному вигляді формує не тільки професійні знання майбутнього фахівця, а й творить культурно – розвинену особистість. Динамічні зміни в суспільстві неможливі без модернізаційних перетворень відповідно до загальноцивілізаційних тенденцій розвитку вітчизняних освітніх систем [1, 11].

Стратегія розвитку вищої педагогічної освіти України передбачає створення такої системи, яка дозволить вищим навчальним закладам максимально реалізувати свій освітній потенціал в плані задоволення вимог Європейської системи знань та адаптувати систему вищої освіти України до принципів, норм, ста-

ндратів і основних положень європейського простору вищої освіти, прийнятних і ефективних для держави і суспільства [2, 9].

У контексті глобалізаційних змін актуальною постає проблема професійної підготовки вчителя з урахуванням індивідуалізації, яка передбачає подальше розроблення та використання особистісно-орієнтованих технологій навчання і виховання, конструкування індивідуальних програм розвитку особистості майбутнього вчителя.

Індивідуалізація підготовки майбутніх педагогів позитивно впливає на формування їх професійної мотивації і передбачає систематичне вивчення індивідуальних особливостей студентів, вибір прийомів та методів взаємодії

з диференційованими групами та окремими студентами, здійснення допомоги студентам у корекції їхніх індивідуальних планів, аналіз досягнутих результатів.

У зв'язку з цим проблема індивідуалізації навчального процесу у вищих навчальних закладах, яка за результатами аналізу європейського психолого-педагогічного досвіду вважається найголовнішим і найефективнішим засобом практичного здійснення гуманістичної особистісно-орієнтованої парадигми освіти, набуває особливого значення.

Аналіз досліджень за темою. Аналіз психолого-педагогічних джерел з питань індивідуалізації професійної підготовки майбутніх учителів свідчить про складність та багаторічність означеної проблеми. Вона була предметом дослідження вчених у різні часи.

Питання індивідуалізації навчання певному ремеслу викликали зацікавлення ще в античну епоху. Обґрунтуванню та започаткуванню розвитку засобів індивідуалізації приділяли увагу Демокріт, Платон, Арістотель, Левкіпп, Квінтіліан.

В епоху Відродження ідеї індивідуалізації навчання отримали подальший розвиток у працях Ф. Аквінського, Е. Роттердамського, Т. Кампанелли та ін. Подальший розвиток концепція індивідуалізації навчання знайшла у вчені Я. А. Коменського. Він першим запропонував використовувати індивідуальний підхід до навчання в класно – урочній системі.

Педагогічні ідеї щодо індивідуалізації висувалися і західноєвропейськими просвітителями та матеріалістами Дж. Локком, Ж.-Ж. Руссо, Д. Дідро, Дж. Мільтоном, Гельвецієм та ін. Прогресивні діячі минулого індивідуалізацію навчання не зводили до пристосування змісту, методів навчання до рівня підготовленості учнів, а розглядали її як засіб просування кожного учня до нового рівня розвитку.

На проблему індивідуалізації навчання звертали увагу й українські науковці та мислителі, починаючи з 18 століття. Зокрема, на індивідуальну духовну природу кожного учня вказував видатний український філософ і просвітитель Г. С. Сковорода у своїй концепції «срідної праці». Він одним з перших в українській педагогіці наголосив на важливості врахування в навчанні та вихованні обдарувань дітей, їх природні уподобання; закликав розвивати те, що закладено в людині природою, стверджуючи, що «учитель – не вчитель, а тільки служитель природи».

Прогресивні педагоги другої половини XIX століття Н. В. Левицький, М. П. Драгоманов, Х. Д. Алчевська, П. О. Куліш вважали, що навчання має відповідати законам психічного розвитку дітей, враховувати їх індивідуальні особливості.

Як наукова проблема індивідуалізація уперше розглядається у працях К. Д. Ушинського, в яких закладені основи теоретичного обґрунтування індивідуального підходу.

Подальшого розвитку проблема набуває у наукових дослідженнях П. П. Блонського, Л. С. Виготського, А. А. Бударного, А. О. Кірсанова, І. Е. Унта, В. І. Загвязинського, Є. С. Рабунського.

Значним внеском у розробку проблеми індивідуалізації була практична діяльність і педагогічні праці відомого вітчизняного педагога В.О.Сухомлинського, який підкреслював необхідність поєднання теоретичних знань з практичними уміннями в такому напрямі, щоб повною мірою розкривалися індивідуальні задатки, здібності та нахили. Він стверджував, що немає абстрактного учня, і мистецтво та майстерність навчання й виховання полягають у тому, щоб розкриття сил і можливостей кожної дитини надавало їй радість успіху в розумовій праці, а це означає, що в навчанні має бути індивідуалізація – і в характері завдань, і в темпі їх виконання.

Особливого розвитку проблема індивідуалізації професійної підготовки набула у працях вітчизняних психологів та педагогів наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття. Перше фундаментальне дослідження згаданої проблеми у вітчизняній педагогічній науці було зроблене О. М. Пехотою.

Метою статті є аналіз індивідуалізації професійної підготовки як засобу формування педагогічної майстерності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Технології педагогічної підготовки покликані забезпечувати суб'єктну позицію студента в ході його пізнавальної діяльності, орієнтувати на постійний саморозвиток. Цьому сприяє індивідуалізація педагогічної підготовки, в результаті якої майбутній учитель працює за індивідуальною освітньою програмою, складає професійний автопортрет, вчиться формулювати і забезпечувати особисту педагогічну концепцію, стратегії і тактики професійної життєдіяльності. Технології індивідуалізації педагогічної підготовки впроваджуються у педагогічний процес під час викладання спец-

курсу «Індивідуальність учителя: теорія і практика» та організації роботи студентів за індивідуальними навчальними планами.

Під індивідуалізацією професійної підготовки сьогодні розуміють визначення її змісту, вибір методів і форм відповідно до природних та особистісних якостей, досвіду й досягнень майбутніх учителів. Індивідуалізація спрямовує навчально-виховний процес на розвиток своєрідності та неповторності кожного студента, виходячи з їхніх індивідуальних особливостей, розкриває можливості їх особистісного і професійного самовизначення.

Як зазначає О.М. Пехота, індивідуалізація в цілому є закономірним фактом, який підготовлений всім ходом людської історії. Вихідним положенням для аналізу індивідуалізації є те, що вона являє собою сукупність елементів, процесів, тенденцій, які утворюють особливу форму існування явищ об'єктивної дійсності [3, 18].

Необхідність індивідуалізації професійної підготовки зумовлена індивідуальними розходженнями якостей студентів, від яких залежить результат навчання: рівень знань, умінь і навичок, навчальні уміння, здібності загальні і спеціальні. Навчальною метою індивідуалізації є удосконалення цих якостей засобами індивідуалізації і поглиблення знань студентів, виходячи з їхніх інтересів і здібностей. Розвиваючою метою є формування і розвиток логічного мислення, креативності й умінь навчальної праці. Специфічною метою індивідуалізації можна вважати поліпшення навчальної мотивації і розвиток пізнавальних інтересів студентів. Завдяки досягненню цих цілей процес індивідуалізації готує студентів до діяльності за обраною професією, тобто відіграє важливу роль у здійсненні професійного самовизначення студента.

Виходячи з цілей і способів реалізації процесу індивідуалізації, потрібно відзначити, що необхідність у ньому зберігається протягом усього часу навчання студентів у вузі; вона повинна пронизувати всі етапи становлення повноцінної особистості студента.

Індивідуалізація є однією з провідних технологій, яка забезпечує професійну підготовку майбутніх учителів: вона полягає в гнучкому використанні педагогами інтегрованої та різноманітної системи засобів, форм, методів та прийомів навчально-виховної роботи, яка враховує цілісну картину індивідуального розвит-

ку кожного: це вибір різних форм, методів, засобів і прийомів активізації навчально-пізнавальної діяльності кожного студента. Студенти, працюючи індивідуально, постійно зустрічатимуться з інформацією, яка має безпосереднє відношення до їхньої майбутньої спеціальності, відповідно будуть достатньою мірою вмотивованими і матимуть досить міцний стимул до виконання поставлених завдань. Таким чином, процес навчання у вищій школі має бути спрямований на створення умов для забезпечення індивідуального розвитку кожного студента, сприяння успішному навчанню, максимальному розвитку його здібностей та обдарувань.

О.М. Пехота висловлює думку про те, що індивідуалізувати педагогічну освіту можна таким чином:

- ознайомити майбутнього вчителя із закономірностями процесу індивідуального професійного розвитку в ході викладання дисциплін психолого-педагогічного циклу;
- ознайоміти студентів зі змістом теоретичної моделі індивідуальності вчителя як зразком, який виступає в ролі регулятора його професійного розвитку;
- здійснити вивчення студентами теоретичної моделі індивідуальності вчителя з метою розуміння ними сутнісних її складових і їх взаємодії;
- створити умови для визначення майбутнім учителем моделі як ціле-смислового конструкту, який визначає систему засобів професійного саморозвитку;
- створити умови для визначення студентом університету, спочатку в спільній з викладачем, а потім всі більш самостійній діяльності, системи засобів самовивчення, саморозуміння, самокорекції і самопобудови [4, 19].

Очевидною є індивідуалізація навчального процесу при КМСОНП. Кредитно – модульна система передбачає індивідуалізацію навчального процесу через проведення індивідуальних занять, виконання індивідуальних навчальних завдань, індивідуальних науково – дослідних завдань; навчання за індивідуальним планом, індивідуальним графіком. Оволодіння педагогічною професією студентами здійснюється за двома напрямками: по-перше, їм необхідно надбати знання, уміння і навички у відповідній професійній галузі; по-друге, необхідно сформувати базові якості майбутнього педагога (відповідальність, ініціативність, самостійність, організованість, комунікативність, здатність творчо підходити до вирішення навчально-професійних задач та вміти передати

ці якості своїм вихованцям). Бути хорошим педагогом значить одночасно розвиватися за цими напрямками. Таким чином, основу педагогічної діяльності складають не тільки знання, набуті студентами в процесі навчання, але й якісне становлення особистості, її взаємостосунки з людьми.

Отже, головним у індивідуалізації професійно-педагогічної підготовки є:

- підвищення ефективності професійно-педагогічної підготовки, створення системи освіти, що забезпечує кожному студенту максимальний розвиток можливостей та здібностей;
- демократизація навчально-виховного процесу, ліквідація однаковості в навчанні, надання студентам волі вибору елементів навчально-виховного процесу;
- створення умов для навчання і виховання, адекватних індивідуальним особливостям і оптимальних для різнобічного загального розвитку студентів;
- формування і розвиток індивідуальності, самостійності і творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя [5, 34].

Вирішення проблеми професійного становлення студента є можливим через удосконалення існуючих технологій навчання та посилення індивідуалізації оволодіння професійними знаннями та уміннями. Індивідуалізація освіти у вищому навчальному закладі має стимулювати рівень інтелектуального розвитку та творчих здібностей майбутніх вчителів початкових класів, сприяти становленню професійно-педагогічних суб'єкт-суб'єктних відносин

На основі викладеного матеріалу можна зробити висновки, що індивідуалізація професійної підготовки буде ефективною за умов:

- теоретичної і практичної компетентності з індивідуалізації навчального процесу викладачів вуз;
- створення навчального середовища, яке передбачає поєднання традиційного та індивідуального підходів до організації навчально-го процесу.

Показниками ефективності індивідуалізації навчального процесу можуть бути:

- готовність викладачів вуз до індивідуалізації навчального процесу;
- готовність студентів до індивідуалізації навчального процесу;
- подання навчального матеріалу з урахуванням індивідуальних можливостей студентів;
- діагностика готовності до індивідуалізації навчального процесу студентів та викладачів.

Література

1. Кремінь В. В. Якісна освіта і нові вимоги часу / В. В. Кремінь // Педагогічна і психологічна наука в Україні. Теорія та історія педагогіки. — К.: Педагогічна думка, 2007. — С. 11
2. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003—2004 рр.) / За ред. В. Г. Кременя. Авторський колектив: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабін. — Тернопіль: вид. ТДПУ імені В. Гнатюка, 2004. — С. 9
3. Пехота Е. Н. Индивидуализация профессионально-педагогической подготовки учителя. Киев , Вища школа, 1997. — с. 18.
4. Пехота О. М. Індивідуальність вчителя. Теорія і практика, Миколаїв, Іліон, 2009, С.19
5. Профессиональная педагогика: Учебник. М.: Ассоциация «Профессиональное образование», 1997. С. 34.

ПРАСОЛ Н. А.

ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА

В статье освещено сущность индивидуализации профессиональной подготовки будущего учителя как средства формирования педагогического мастерства.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, индивидуализация профессиональной подготовки, индивидуальность, индивидуальный подход.

PRASOL N.O.

INDIVIDUALIZATION OF TEACHER TRAINING AS A MEAN OF FORMING OF PEDAGOGICAL SKILLS

The article is devoted to the essence of individualization of teacher training as a mean of forming of pedagogical skills.

Key words: teacher training, individualization of teacher training, individuality, individual approach.